

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ ТА УПРАВЛІННЯ

**КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ, ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ
ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ**

**Кваліфікаційна робота
бакалавра**

**ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ВНУТРІШНЬО
ПЕРЕМІЩЕНИМИ ОСОБАМИ ПОХИЛОГО ВІКУ
В УМОВАХ ВІЙНИ**

Виконала: студентка 4-го курсу,
групи 6.2310-ср-з
спеціальності 231 «Соціальна робота»
освітньо-професійної програми
«Соціальна робота»
В.І. Сидорова

Керівник:, доцент кафедри філософії, публічного
управління та соціальної роботи
доцент, к.н.держ.упр. Заїка О.В.

Рецензент: професор кафедри філософії,
публічного управління та соціальної роботи,
доцент, д.філос.н. Масюк О.П.

Запоріжжя – 2024

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет соціології та управління
Кафедра філософії, публічного управління та соціальної роботи
Рівень вищої освіти бакалавр
Спеціальність 231 «Соціальна робота»
Освітньо-професійна програма «Соціальна робота»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри філософії,
публічного управління та соціальної
роботи

_____ Т.І.Бутченко
«___» _____ 2024 року

**З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ**

_____ Сидоровій Вероніці Іванівні _____

(прізвище, ім'я, по-батькові)

1. Тема роботи Технології соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами похилого віку в умовах війни
керівник роботи Заїка Олена Вікторівна, к.н.держ. управління, доцент,
(прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)
затверджені наказом ЗНУ від «18» січня 2024 року № 78-с
2. Строк подання студентом роботи 21 травня 2024 року
3. Вихідні дані до роботи Іванова І. Б. Соціальна робота з людьми похилого віку : навч. посіб. Київ : Університет «Україна», 2023. 220 с.;
Григоренко І. О., Савельєва Н. М. Соціальна робота з внутрішньо переміщеними особами в сучасних умовах : навч. посіб. Полтава : ПНПУ, 2017. 100 с.;
Все про соціальну роботу : навчальний енциклопедичний словник-довідник / Гайдук Н. М, Клос Л., Бік О. Я., Піча В. М. ; за ред. В. М. Пічі. 4-те вид., перероб. та допов. Львів : «Новий світ, 2000» 2020. 665 с.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) 1. Проаналізувати підходи до дослідження соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами похилого віку в умовах війни. 2. Уточнити зміст понять «соціальна робота», «внутрішньо переміщені особи», «біженець», «соціальна реабілітація», «соціальна профілактика», «ментальне здоров'я», «особа похилого віку», «соціальне забезпечення». 3. Обґрунтувати принципи та методи дослідження соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами

похилого віку в умовах війни. 4.Визначити особливості внутрішньо переміщених осіб похилого віку як об'єкт соціальної роботи. 5. Проаналізувати нормативно-правові засади соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами похилого віку в умовах війни. 6. Здійснити порівняльний аналіз закордонного досвіду соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами похилого віку в умовах війни 7. Дослідити сучасний стан соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами похилого віку в умовах війни. 8. Визначити основні напрямки оптимізації розвитку соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами похилого віку в умовах війни.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділ 1	Заїка О.В., доцент кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи	2.02.2024	2.02.2024
Розділ 2	Заїка О.В., доцент кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи	1.03.2024	1.03.2024
Розділ 3	Заїка О.В., доцент кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи	3.04.2024	3.04.2024

7. Дата видачі завдання 18 січня 2024 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вибір теми кваліфікаційної роботи	Листопад – грудень 2023	виконано
2.	Бібліографічний пошук	Січень – лютий 2024	виконано
3.	Розробка основних положень роботи	Січень – лютий 2024	виконано
4.	I розділ	Лютий 2024	виконано
5.	II розділ	Березень 2024	виконано
6.	III розділ	Квітень 2024	виконано
7.	Систематизація висновків	Травень 2024	виконано
8.	Нормоконтроль	Травень 2024	виконано

Студент В.І. Сидорова

Керівник роботи О.В. Заїка

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер О.С. Маліновська

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота складається з 48 сторінок, 41 джерела у списку літератури

СОЦІАЛЬНА РОБОТА, ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНІ ОСОБИ, БІЖЕНЕЦЬ, СОЦІАЛЬНА РЕАБІЛІТАЦІЯ, СОЦІАЛЬНА ПРОФІЛАКТИКА, СОЦІАЛЬНИЙ СУПРОВІД

Мета дослідження: зібрання й аналіз нормативно-правових засад соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами похилого віку в наслідок війни та відкриття відповідного вітчизняного та міжнародного досвіду задля виявлення напрямків оптимізації цієї роботи.

Об'єкт дослідження: внутрішньо переміщенні особи похилого віку, які опинились у складних життєвих обставинах.

Предмет дослідження: біологія людей у літньому віці, загальний стан внутрішньо переміщеної особи похилого віку в умовах війни, соціальні послуги для внутрішньо переміщених осіб літнього віку в умовах війни.

Методи дослідження: аналіз, індукція, аналогія, узагальнення, систематизація, аналіз документів

Гіпотеза: ефективна соціальна робота з внутрішньо переміщеними особами похилого віку в умовах війни сприятиме покращенню їх морального і матеріального стану, що допоможе інтегруватися їм у суспільстві.

Висновки: 1. На сьогодні було створено й прийнято нові нормативно-правові акти, а саме Закон України «Про внутрішньо переміщених осіб» та ін.

2. Відбулася цифрова трансформація, що призвела до появи нових функціональних можливостей для внутрішньо переміщених осіб похилого віку.

3. Використання особливих підходів є важливими для забезпечення комплексної роботи згідно з потреб внутрішньо переміщених осіб похилого віку.

SUMMARY

The qualification work consists of 48 pages, 41 sources in the list of references.
SOCIAL WORK, INTERNALLY DISPLACED PERSONS, REFUGEE,
SOCIAL REHABILITATION, SOCIAL PREVENTION, SOCIAL SUPPORT

The purpose of research is to collect and analyze the regulatory and legal framework for social work with internally displaced older persons who were affected by military actions and to discover the relevant domestic and international experience in order to identify directions of optimization of this work.

The object of research is internally displaced older persons who are in difficult life circumstances.

The subject of research is the biology of elderly people, the general condition of the internally displaced older person in the conditions of war, the social services provided to the internally displaced older persons in wartime.

The research methods include analysis, induction, analogy, generalization, systematization, document analysis.

Hypothesis: the effective social work with internally displaced older persons in the conditions of war will improve their moral and material condition, which will help them to integrate into society.

Conclusions: 1. Presently, new normative legal acts have been created and adopted, such as the Law of Ukraine "On Internally Displaced Persons" and others.

2. There was a digital transformation that led to the emergence of new functional opportunities for internally displaced older persons.

3. The use of special approaches is important for ensuring comprehensive work according to the needs of internally displaced older persons.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМИ ОСОБАМИ ПОХИЛОГО ВІКУ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	6
1.1. Стан наукової розробки проблеми соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами похилого віку в умовах війни.....	6
1.2. Зміст понять «соціальна робота», «внутрішньо переміщені особи», «біженець», «соціальна реабілітація», «соціальна профілактика», «ментальне здоров'я», «особа похилого віку», «соціальне забезпечення».....	12
1.3. Принципи та методи дослідження соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами похилого віку в умовах війни	16
РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМИ ОСОБАМИ ПОХИЛОГО ВІКУ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	22
2.1. Внутрішньо переміщені особи похилого віку як об'єкт соціальної роботи.....	22
2.2. Нормативно-правові засади соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами похилого віку в умовах війни.....	24
2.3. Закордонний досвід соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами похилого віку в умовах війни.....	30
РОЗДІЛ 3. ПРАКСЕОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМИ ОСОБАМИ ПОХИЛОГО ВІКУ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	36
3.1. Сучасний стан соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами похилого віку в умовах війни.....	36
3.2. Напрямки оптимізації розвитку соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами похилого віку в умовах війни.....	39
ВИСНОВКИ.....	42
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....	44

ВСТУП

Актуальність дослідження. У часи нестабільності для усього світу України в цілому. В особливості після повномасштабного вторгнення 24 лютого 2024 року. Коли багато людей вимушені покидати свої домівки, коли, коли люди залишаються без свого майна та накопичень за усе життя і опиняються у нових, зовсім не знайомих для них, місцях проживання. Набирає актуальності проблема роботи соціальних фахівців та в цілому соціальної сфери. Соціальна робота вимушена ставати гнучкою та долучатись до нових реалій світу. В особливості з людьми що мають статус внутрішньо переміщених осіб, а насамперед працювати з людьми похилого віку, які в силу свого віку потребують більшої уваги. І все це на фоні коли через військові дії реальність людей змінюється що дня.

Українська держава отримала багато нових викликів як на регіональних рівнях та і на загально національному рівні. В особливості в сфері роботи з внутрішньо переміщеними особами похилого віку. Найбільш вагомо це позначилось на прифронтових територіях які являються як першими пунктами прийому внутрішньо переміщених осіб похилого віку, так і транзитним місцем де люди мають змогу перепочити і продовжити свою подорож.

Проблемна ситуація полягає у тому, що велика кількість ресурсів країни після повномасштабного вторгнення як була перенаправлення на потреби військових допомагаючи їм на фронті, так і втрачена у зв'язку з окупацією значних південних частин України які мали величезне сільськогосподарське, туристичне та промислове значення. На фоні всіх цих втрат постає дуже гостра проблема відбудови держави та повернення людей до військового рівня життя як у фінансовому так і у психологічному станах. Різко зросла потреба на фахівців соціальних спеціальностей і в силу їх нестачі не всі внутрішньо переміщені особи мають змогу отримати професійну консультацію. Проблема початкового забезпечення внутрішньо переміщених осіб гуманітарною допомогою та базовими речами, в особливості жінок, дітей та осіб похилого віку які можуть мати певні особливі потреби в умовах

військового часу стає дуже складно або просто не можливо задовольнити.

Міжнародні благодійні фонди та організації допомагають Україні надсилаючи гуманітарні вантажі з усіма необхідними позиціями. Від предметів першої необхідності до усіляких побутових та продовольчих товарів. Уряд України на фоні сучасних потрясінь продовжує забезпечувати функціонування держави та розробляє нові реформи та зміни до законодавства для пристосування та поліпшення життя у країні. Надає фінансове, матеріальне та соціальне забезпечення усім потребуючим верствам населення.

Дослідженню проблеми соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами, які постраждали внаслідок воєнних дій велику увагу приділили такі вітчизняні вчені, як: І. О. Григоренко, Н. М. Савельєва, Л. А. Мельник та ін. Проте не всі аспекти цієї проблеми віднайшли достатнє відображення у науковій літературі, що й зумовлює наукову актуальність кваліфікаційної роботи.

Об'єкт дослідження складають внутрішньо переміщені особи похилого віку які опинились у складних життєвих обставинах

Предмет дослідження – біологія людей у літньому віці, загальний стан внутрішньо переміщеної особи похилого віку в умовах війни, соціальні послуги для внутрішньо переміщених осіб літнього віку в умовах війни.

Метою дослідження є зібрання і аналіз нормативно-правових засад соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами похилого віку в наслідок війни, та відкриття відповідного вітчизняного та міжнародного досвіду задля виявлення напрямків оптимізації цієї роботи.

Згідно з метою маємо такі *завдання*:

- проаналізувати підходи до дослідження соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами похилого віку в умовах війни;
- уточнити зміст понять «соціальна робота», «внутрішньо переміщені особи», «біженець», «соціальна реабілітація», «соціальна профілактика», «ментальне здоров'я», «особа похилого віку», «соціальне забезпечення»;

- обґрунтувати принципи та методи дослідження соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами похилого віку в умовах війни;
- визначити особливості внутрішньо переміщених осіб похилого віку як об'єкта соціальної роботи;
- проаналізувати нормативно-правові засади соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами похилого віку в наслідок війни;
- здійснити аналіз закордонного досвіду соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами похилого віку в наслідок війни;
- дослідити сучасний стан соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами похилого віку в наслідок війни;
- визначити напрямки оптимізації розвитку соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами похилого віку в наслідок війни.

Гіпотеза: ефективна соціальна робота з внутрішньо переміщеними особами похилого віку в умовах війни сприятиме покращенню їх морального і матеріального стану, що допоможе інтегруватися їм у суспільстві.

Структура роботи: кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку літератури.

РОЗДІЛ 1

МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМИ ОСОБАМИ ПОХИЛОГО ВІКУ В УМОВАХ ВІЙНИ

1.1. Стан наукової розробки проблеми соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами похилого віку в умовах війни

У світі існує величезна кількість людей, які залишають свої будинки через проблеми, катастрофи чи переслідування. Такі люди стають внутрішньо переміщеними особами та шукають безпеки та захисту в інших регіонах своєї країни, або за межами власної країни. Робота з цією вразливою групою населення потребує особливої обережності та уваги з боку соціальної сфери. Внутрішньо переміщені особи потребують допомоги та підтримки як фізичної, так і емоційної. Вони більше не живуть своїм звичайним життям, рідними та друзями, опиняючись у незвичній ситуації та часто стикаються з травмами та стресом. Соціальна сфера має забезпечити їм житло, харчування, медичну допомогу, а також психологічну підтримку та можливості для відновлення свого життя і добробуту на базовому рівні. У сучасному світі існують різні приклади досліджень та практичних дій у сфері соціальної роботи з людьми, які мають статус внутрішнього переміщеної особи в тому числі людей похилого віку через різні чинники, такі як збройні конфлікти, природні катастрофи чи інші несприятливі обставини. Однак, незважаючи на досить велику дослідницьку базу в цій галузі, часто приділяється недостатня увага аспекту соціальної підтримки та супроводу людей що мають статус внутрішньо переміщеної особи похилого віку, що також призводить до внутрішніх змін. Внутрішньо переміщені особи – це люди, змушені залишити свої звичайні житла через зовнішнє становище і за звичай в межах своєї країни. Або інколи навіть за кордоном. Важливо відзначити, що такі люди часто стикаються з труднощами та проблемами, пов'язаними з різними викликами, обмеженнями з

порушенням стабільності, звичайного комфорту та безпеки, що потребує комплексного підходу та ефективної організації соціальної підтримки та допомоги, забезпечення їм гідних умов життя та їх необхідного суспільного життя. Люди похилого віку, які мають статус внутрішньо переміщених осіб, привертають особливу увагу фахівців у соціальній сфері. Це зумовлено тим, що, незважаючи на загальні проблеми, межі з переміщенням та втратою житла, вони обмежені важкими віковими труднощами, такими як стан здоров'я, пересування, соціальна ізоляція та інші аспекти, які мають вирішальний вплив на їхнє життя та благополуччя.

Організації та установи, що займаються діяльністю в галузі соціального захисту, відіграють ключову роль у підтримці внутрішньо переміщених осіб. Вони розробляють програми допомоги, координують дії різних структур, навчають фахівців та проводять моніторинг ситуацій, щоб оперативно реагувати на зміни та роботу з цією вразливою групою населення. Робота у соціальній сфері із внутрішньо переміщеними людьми похилого віку і їх поняттями, толерантністю, фінансовими ресурсами потребує почуття співчуття. Важливо створювати довірчі стосунки з клієнтами, прислухатися до них та враховувати їхню думку при розробці програм допомоги. Тільки таким чином можна забезпечити підтримку цієї уразливої групи населення та допомогти їм повернутися до нормального життя.

З 2014 року в Україні стала гострою і актуальною тема «ВПО» — (внутрішньо переміщена особа). Цей термін використовується для позначення людей, які змушені залишити свої будинки через збройний конфлікт на сході країни. Внутрішньо переміщені особи – це громадяни, чиї права та безпека були порушені внаслідок конфлікту та, як наслідок, переїзду в інші регіони України. В Україні зазначаються понад мільйони переміщених осіб, що є серйозною гуманітарною проблемою. Проблеми з ВПО, пов'язані зі значними труднощами у новому місці проживання – через відсутність житла та роботи через нерозуміння та упередженість з боку місцевих жителів. Вони приймають звичний спосіб життя, опиняючись у повній невизначеності та стресі та втраті.

Влада та неурядові організації докладають значних зусиль для надання допомоги ВПО – надання тимчасового житла, соціальної підтримки, медичного обслуговування. Однак вирішення проблем, що виникли всередині країни, потребує комплексної політики та довгострокових заходів.

Важливо не лише надати матеріальну допомогу, а й забезпечити адаптацію ВПО, допомогти їм знайти нових друзів, роботу, освіту та почати нове життя. Від цієї взаємодії всіх рівнів влади, суспільства та міжнародних організацій залежить успішне вирішення проблем. Допомога внутрішньо переміщеним особам похилого віку – це не лише питання гуманітарної підтримки, це відповідальність кожного громадянина та держави перед людьми, які опинилися у скрутній життєвій ситуації через військові дії. Необхідно забезпечити увагу та догляд за пристосуваннями до ВПО, щоб допомогти їм повернутися до звичайного життя та відновити свою гідність та самоповагу.

У багатьох країнах світу виникають проблеми внутрішнього переселення населення, викликані впливом під різними конфліктами, проблемами та іншими чинниками. Велика кількість ВПО (внутрішньо переміщених осіб) існує також і в інших країнах, таких як Іран, Судан, Колумбія та інші. В Ірані, наприклад, існує значна кількість внутрішньо переміщених людей через різні зміни на Сході, а також через катастрофу, таку як сухість і посуха. Державна структура забезпечує допомогу цим людям, але, водночас, виникають проблеми з нестачею ресурсів та обмеженнями у законодавстві.

У Судані ситуація зі внутрішньо переміщеними особами також зберігається на високому рівні через збройні тенденції, що зберігаються, і придушення національних меншин. Багато людей, як правило, тікають зі своїх будинків, щоб забезпечити безпеку собі та своїм сім'ям. У Колумбії проблема внутрішнього переселення пов'язана з наркокартелями, озброєними угрупованнями та політичною нестабільністю. Тисячі людей залишили свої будинки через загрозу війни та переслідування. Всі ці приклади показують, що питання внутрішнього переселення населення є актуальним та потребує уваги

міжнародної спільноти. Необхідно розробити діючу стратегію захисту прав ВПО та комплексні державні програми, надати їм гуманітарну допомогу та дотримуватись умов для їх повернення до звичайного життя. Підтримка з боку уряду, міжнародних організацій та освітнього суспільства відіграє вирішальну роль у вирішенні цих складних проблем.

Соціальна робота з внутрішньо переміщеними особами похилого віку(ВПО) в Україні має довгу історію та є одним із пріоритетних напрямів діяльності в країні. ВПО – це люди, які змушені залишати свої будинки через проблеми, порушення прав людини, через обставини чи інші обставини. Україна зіткнулася з проблемою внутрішнього переміщення населення внаслідок конфлікту на сході країни, який розпочався у 2014 році. Тисячі людей залишали свої будинки та шукали контакти в інших регіонах України. Для надання допомоги та підтримки цим людям було створено розгалужену систему соціальної роботи. Нині діє низка організацій, які займаються соціальним обслуговуванням ВПО похилого віку. Вони надають різні види підтримки, включаючи надання тимчасового житла, психологічну допомогу, допомогу у працевлаштуванні та невелику фінансову допомогу. Фахівці у сфері соціальної роботи працюють з кожним випадком індивідуально, з урахуванням особливостей кожної людини. Однією з основних завдань соціальної роботи з ВПО є інтеграція цих людей у нове соціальне оточення.

Це включає не тільки матеріальну підтримку, а й роботу над психологічною адаптацією, допомогу в пошуку роботи та навчання новим навичкам. Україна є однією з провідних країн у сфері соціальної роботи з ВПО, і її досвід у цій сфері є цінним для інших країн, які стикаються з аналогічними проблемами. Розвиток цього напрямку в Україні продовжується, і держава продовжує вдосконалювати систему соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб.

Внутрішні переміщені особи (ВПО) – це категорія населення, яка була змушена змінити місце проживання всередині країни через обставини, що викликають катастрофи, переслідування та інші обставини. Ця категорія

включає в себе людей різного віку, включаючи і різні соціальні категорії. При переміщенні внутрішньо переміщених осіб за зміною місця проживання зазвичай відбуваються дуже складні життєві випробування через які людям доводиться проходити. Адже насамперед у похилому віці людина вже звикла до життя своєму домі, до свого оточення, до особливих зв'язків. Раптова необхідність переміщатись змушує все починати спочатку, це може бути дуже стресовою ситуацією.

Крім психологічних потреб, внутрішньо переміщені особи похилого віку стикаються з іншими проблемами. Наприклад, доступ до економічних послуг може бути обмежений, що особливо важливо для людей, які потребують постійного медичного спостереження. Також можливі труднощі з отриманням соціальних пільг та підтримки, адаптацією до нового середовища, пошуком житла та працевлаштування. Для вирішення проблем із переміщенням внутрішньо переміщених осіб необхідно створення спеціальних програм та їх підтримки. Важливо забезпечити доступ до медичної допомоги, необхідних послуг, житла та можливостей для працевлаштування. Також необхідні психологічна підтримка та адаптаційні програми, які допомагають людям похилого віку відновити своє життя після переїзду. Внутрішньо переміщені особи похилого віку – вразлива категорія населення, яка потребує особливого захисту та підтримки з боку суспільства. Важливо пам'ятати про їх потреби та надавати їм необхідну допомогу, щоб мати можливість розпочати нове життя у новому місці без додаткових вимог та стресу.

У всьому світі все більше уваги приділяється питанню внутрішньо переміщених осіб, включаючи роботу з людьми похилого віку. Старіння населення стає все більш актуальною проблемою, і необхідно розробити спеціальні програми та методики роботи з цією категорією населення. Літні люди, які опинилися в ситуації внутрішнього переселення, часто потребують особливої підтримки та уваги. Їм може бути важко адаптуватися до нових умов, особливо якщо вони втратили своїх близьких або опинилися в чужому середовищі. Психологічна підтримка та соціальна адаптація відіграють

ключову роль у наданні допомоги цій уразливій категорії населення. Однак у вітчизняній сфері поки що недостатньо розроблена окрема практика та технологічні матеріали в роботі з внутрішньо переміщеними особами похилого віку. Це означає, що фахівці, які працюють у цій категорії населення, можуть бути виснаженими людьми і не мати необхідних знань, і навичок. Для того, щоб ефективно забезпечити внутрішньо переміщених осіб похилого віку, необхідно розробити спеціалізовані програми навчання та методичні матеріали, які враховують їх різнобічні аспекти. Це допоможе фахівцям у галузі соціальної роботи, психології та медицини якісніше та компетентніше забезпечити цю вразливу групу.

Важливо також проводити дослідження та аналізувати досвід зарубіжних країн у роботі з внутрішньо переміщеними особами похилого віку, щоб застосувати передовий досвід та методи у вітчизняній практиці. Тільки в такий спосіб можна забезпечити оцінку та професійну допомогу даної категорії населення.

Таким чином, розробка спеціалізованих програм та навчальних матеріалів для роботи з внутрішньо переміщеними особами похилого віку, є важливим фактором для фахівців усіх галузей, які займаються соціальною підтримкою та адаптацією населення. Більшість програм можуть ставати не актуальними з плином часу та розвитком технологій і сфер життя внутрішньо переміщених осіб похилого віку, що ставить гостру необхідність в розробці нових програм. Необхідно приділити цьому питанню увагу та ресурси, щоб забезпечити гідну якість життя та надати допомогу цій уразливій групі в Україні. І на даний час в Україні розробляється багато різних напрямів роботи та забезпечення гідного рівня життя і допомоги для внутрішньо переміщених осіб похилого віку.

1.2. Зміст понять «соціальна робота», «внутрішньо переміщені особи», «біженець», «соціальна реабілітація», «соціальна профілактика», «ментальне здоров'я», «особа похилого віку», «соціальне забезпечення»

У соціальній роботі існує безліч понять, які відіграють важливу роль у роботі з клієнтами та ефективно надають допомогу. Одним із основних понять у соціальній роботі є принцип емпатії. Емпатія передбачає можливість поставити себе на місце іншої людини, зрозуміти її почуття, думки та надати допомогу. Для соціального забезпечення важливим є рівень співчуття до своїх клієнтів, щоб встановити довірчі відносини та забезпечити фінансову підтримку. Ще одним важливим поняттям у соціальній роботі є принцип автономії. Автономія клієнта означає повагу його права на власні життєві рішення та самостійність. Соціальні працівники повинні підтримувати автономію клієнта, допомагати йому приймати власні рішення та робити вибори, що ґрунтуються на його нормальних цінностях та переконаннях. Ще одним важливим моментом у соціальній роботі є принцип конфіденційності.

Конфіденційність передбачає захист особистої інформації клієнта та відповідальність працівника за її збереження в таємниці. Це дозволяє клієнтам почуватися впевнено та відкрито спілкуватися зі своїми працівниками, знаючи, що їхнє особисте життя та дані захищені. З іншого боку, поняттям у соціальній роботі є принцип ефективності. Ефективність забезпечення досягнення поставлених цілей та результатів у роботі з клієнтами. Соціальні організації повинні розробити ефективну стратегію допомоги, працівники повинні враховувати особливості кожного клієнта, щоб забезпечити найкращі результати та покращити якість їхнього життя. Таким чином, поняття емпатії, автономії, конфіденційності та ефективності відіграють важливу роль у соціальній роботі, забезпечуючи ефективне та професійне надання допомоги та підтримку клієнтів у складних життєвих ситуаціях.

Соціальна робота – це масштабна та важлива галузь професійної діяльності, орієнтована на надання допомоги та підтримку людям, які перебувають у трудовій життєвій ситуації. Основною метою соціальної роботи

є покращення якості життя людей за допомогою надання необхідної підтримки, консультування та при необхідності організації соціальних послуг. Соціальні працівники займаються різноманітними завданнями, включаючи роботу з дітьми, сім'ями, людьми похилого віку, інвалідами, людьми з обмеженими можливостями та іншими категоріями населення. Вони долають труднощі життєвої ситуації, вирішують конфлікти, адаптуються до нових умов та відновлюють особистісну рівновагу. Соціальні працівники взаємодіють з іншими фахівцями: психологами, лікарями, юристами, педагогами з метою створення команди фахівців для вирішення складних проблем та надання комплексної допомоги дітям. Вони також співпрацюють з організаціями, державними установами та благодійними фондами для забезпечення доступу до наборів ресурсів та послуг. Важливою частиною соціальної роботи є профілактична діяльність, спрямована на запобігання соціальним проблемам, у тому числі конфліктів в сім'ї, дитячій хворобі, наркоманії, безпритульності та інших явищ, які можуть призвести до соціального та психологічного страждання людей і мають високий ризик виникнення у родинах внутрішньо переміщених осіб похилого віку.

Соціальна робота вимагає не лише попередньої підготовки та професійних навичок, а й особливо етики та почуття відповідальності перед людьми, якими вона надає допомогу. Соціальні працівники мають бути чуйними, толерантними, готовими до саморозвитку та навчання, щоб ефективно вирішувати свої завдання та підтримувати довірчі відносини з клієнтами. Соціальна робота відіграє ключову роль у формуванні здорового та справедливого суспільства, де кожна людина має рівні можливості для розвитку та самовираження. Вона необхідна соціального захисту населення, забезпечення гармонії у суспільстві.

Соціальна робота як фахова діяльність є взаємопов'язаною системою цінностей, теорії і практики, її місія полягає в наданні людям можливості якомога повніше розвивати власний потенціал, збагачувати своє життя та попереджувати виникнення дисфункцій [2]. Це система теоретичних знань і

заснована на них практика й політика, яка має на меті забезпечення соціальної справедливості шляхом наснаження і підтримки найменш захищених верств суспільства та протидії факторам соціального виключення. Соціальна робота — це практична діяльність, що відбувається у складному, змінному середовищі. Використовуючи теорії людської поведінки та соціальних систем, соціальна робота виникає там, де має місце взаємодія людей з їхнім оточенням. Внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру.

Біженці (або утікачі) — особи, які внаслідок обґрунтованих побоювань стали жертвою переслідувань за ознаками раси, віросповідання, національності, громадянства (підданства), належності до певної соціальної групи або політичних переконань, перебувають за межами своєї країни та не можуть або не бажають користуватися захистом цієї країни внаслідок таких побоювань [3].

Соціальна реабілітація — комплекс державних та суспільних заходів, спрямованих на створення і забезпечення умов для соціальної інтеграції людини з інвалідністю в суспільство, відновлення його соціального статусу та здатності до самостійної суспільної і родинно-побутової діяльності шляхом орієнтації у соціальному середовищі, соціально-побутової адаптації, різноманітних видів патронажу і соціального обслуговування [34].

Соціальна профілактика – одна з соціальних послуг особам та сім'ям, які перебувають у складних життєвих обставинах. Ця послуга має на меті попередження, обмеження та зупинення негативних соціальних і особистісних (поведінкових) явищ та їх наслідків у соціальному середовищі для отримувача послуги [33].

Ментальне здоров'я – це не лише відсутність розладів, а й внутрішні ресурси для того, аби активно жити, реалізувати свої здібності, працювати, піклуватися про інших, пам'ятаючи й про себе [16].

Ментальне здоров'я є невід'ємною частиною щасливого життя.

Це поняття дуже широке і поєднує різні аспекти.

Особа похилого віку – це є людина яка перебуває у фазі свого життя відомого як старість. В свою чергу старість ділиться на декілька коротших періодів життя людини:

- Похилий (літній) вік – 61-71 для чоловіків, 56-74 для жінок.
- Старечий вік – 71-90 для чоловіків, 74-90 для жінок.
- Вік довгожителства — понад 90 років. Загасання функцій організму. Закінчується смертю [32].

Розуміння «людей похилого віку» у в більшій мірі відчувається так, що люди мають гарне відношення до людей, які також вийшли на пенсію та можуть мати великий життєвий досвід. Ця група населення вимагає індивідуального догляду та великої кількості людей, тому похилий вік носити з собою низку фізичних та психологічних вакансій. У фізичних точках зору, люди похилого віку часто зупиняються з різними порушеннями, які можуть ускладнити їх повсякденні функції. Наприклад, хвороба серця, захворювання опорно-рухової системи, проблеми з кровообігом, погіршення зору та слух можуть суттєво обмежити активність людей похилого віку. Крім фізичних проблем, психологічний аспект також відіграє важливу роль у житті людей похилого віку. Вони можуть перевірити себе, перевіривши підозри чи недооцінки через свій вік. Депресія і почуття самовіддачі часто залишаються осторонь людей, які потребують допомоги та підтримки. Крім того, люди похилого віку заслуговують на увагу, повагу і продовження своєї трудової і соціальної діяльності. Важливо пам'ятати про їхні потреби та охорону здоров'я під час планування соціальних програм та послуг. Якими б важкими вони не були для фахівців, вони є активним учасником нашої спільноти.

Соціальний захист (соціальне забезпечення) — система суспільно-економічних заходів, спрямованих на матеріальне забезпечення населення від соціальних ризиків (хвороба, інвалідність, старість, втрата годувальника, безробіття, нещасний випадок на виробництві тощо) [31].

З макроекономічної точки зору соціальне забезпечення — це система управління соціальними ризиками з метою компенсації шкоди, зниження або запобігання їх дії на процес розширеного відтворення населення. Як соціально-економічна категорія соціальне забезпечення є відносинами щодо перерозподілу національного доходу з метою забезпечення встановлених соціальних стандартів життя для кожної людини в умовах дії соціальних ризиків [31].

Отже сучасна соціальна робота включає у себе велику кількість понять які охоплюють різні сфери життя внутрішньо переміщених осіб похилого віку як осіб або, як домогосподарств. Направлені на допомогу та забезпечення рівня функціонування людей які вимушено перемістились з місць проживання. Внутрішньо переміщені особи похилого віку за будь-яких умов переміщення мають як ментальні так і фізичні розлади коли покидають своє звичне місце проживання і потребують допомоги. А в особливості коли втрата постійного місця проживання пов'язана з військовими діями, що ще сильніше навантажує моральну і частіше за все матеріальну напруженість у людей, тому що частіше за все люди не мають змогу забрати своє майно.

1.3. Принципи та методи дослідження соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами похилого віку в умовах війни

При вивченні процесу соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами в особливості похилого віку важливо розуміти основні засади та методи роботи з цією категорією людей. Одним із головних є гуманний принцип, який передбачає повагу до переваг кожної людини незалежно від її життєвої ситуації. Для роботи з внутрішньо переміщеними особами також

важливий принцип індивідуалізації, що враховує особливості кожного конкретного випадку і робить кожну людину індивідуальною і неповторною. Крім того, необхідно застосовувати комплексність роботи, яка передбачає використання різних методів та підходів для вирішення проблем різних аспектів життя внутрішньо переміщених осіб.

Один з важливих методів у роботі з цією категорією людей - це метод комплексної соціальної підтримки, який включає надання різних видів допомоги: матеріальної, медичної, духовної, психологічної і т.д. Для успішної роботи з внутрішньо переміщеними особами також важливо враховувати їхні дії та бажання, застосовувати принцип емпатії, намагатися ставити себе на їхнє місце, розуміти їхні почуття та виявляти обережність. Це допоможе встановити довірчі стосунки та створити сприятливий клімат для співпраці. Таким чином, знання основних засобів управління та методів роботи з внутрішньо переміщеними сторонами дозволяє ефективно надавати їм допомогу та підтримку у трудовій життєвій ситуації.

Соціальні працівники використовують різні методи та підходи для підтримки ВПО у воєнний час. Ключовими є індивідуалізований підхід, який розробляє план допомоги, що враховує особисті обставини ВПО, та мультидисциплінарний підхід, мислення взаємодії з професіоналами різних сфер – юристами, психологами, бізнесменами. Особливістю роботи в умовах війни є швидке реагування на зміну обставин внутрішньо переміщених осіб в особливості похилого віку та гнучкість у наданні допомоги. Війна тягне за собою серйозні психологічні труднощі для ВПО: стрес і тривога, які викликають хворобливі розлади. Соціальна робота включає надання психологічної підтримки, спрямованої на зниження рівня психологічного дискомфорту і підвищення стійкості до стресу. Важливим елементом є створення безпечного простору для обговорення свого досвіду

Працюючи з внутрішньо переміщеними особами важливо враховувати особливості категорії працівників, яких направляють на роботу з внутрішньо переміщеними особами похилого віку. У цієї групи людей часто

спостерігаються характерні прояви та проблеми, які можуть бути пов'язані з впливом здоров'я, втратою близьких, обмеженням фізичної активності та іншими факторами, характерними для людей. Тому важливо при розробці програм допомоги та підтримки внутрішньо переміщених осіб похилого враховувати ці особливості та методи адаптації до потреб людей старшого віку. Наприклад, може бути передбачено забезпечення доступності медичних послуг, соціальної підтримки, психологічної допомоги, а також врахування можливих обмежень у пересуванні чи перегляді інформації.

Важливо також пам'ятати про необхідність забезпечення гідних умов життя та захисту прав людей як однієї з уразливих категорій населення. Таким чином, при проведенні соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами похилого віку необхідно враховувати особливості та потреби людей похилого віку для ефективного та цілеспрямованого надання допомоги та підтримки цієї категорії населення.

Соціально-педагогічна робота із внутрішніми змінами особистостей закладається на певних основних принципах, які визначають ефективність.

Перший із цих принципів – доброзичливість, обережність, важлива частина участі яка є доброзичливою для внутрішнього переміщених осіб похилого віку. Доброзичливість також важлива для складання роботи з цією категорією населення, щоб допомогти в будь-який час, враховуючи їхню потребу.

Ще одним важливим принципом є персоналізація, тобто залучення окремих особистостей і потреби кожної внутрішньо переміщеної особи похилого віку.

А також метод Індукції який полягає у тому що загальний висновок про ознаки багатьох елементів розраховується на підставі вивчення цих елементів в частці елементів єдиної більшості, що надає змогу вивчати загальні проблеми і методи роботи з внутрішньо переміщеними особами через аналіз окремих даних для отримання загального висновку.

Історичний метод при якому вивчення процесів у суспільстві пов'язане з розвитком та становленням зв'язку з певними історичними періодами, що чітко відображає становлення історії роботи з внутрішньо переміщеними особами зокрема з особами похилого віку [39].

Для клієнта також може мати велике значення, кілька важливих культурних та особливих правових аспектів, які мають велике значення.

Активізація клієнта допомагає підвищити його потенціал та залучити до різних програм та заходів. Крім того, складністю є важлива соціально-педагогічна робота із внутрішніми змінами особистості, така категорія населення вимагає інтегрованого підходу до вирішення їхніх проблем. У процесі підготовки соціальних працівників при роботі з внутрішніми переміщеними особами похилого віку, дуже важливо взаємодіяти із різними компонентами. До них відносяться колірні, атмосферні, виробничі та технологічні компоненти, які спрямовані на підвищення професійних навичок та знання спеціалістів у цій сфері. Разом з тим, ефективна соціально-педагогічна робота з внутрішніми змінами осіб припадає на вдумливі основні засади та компоненти підготовки, що дає змогу виключити необхідність допомогти і підтримати цю зрілу категорію населення.

На сьогоднішній день соціально-педагогічна робота із внутрішньо переміщеними особами похилого віку в Україні відіграє дуже важливу роль.. Важливим є те, що для того, щоб внутрішньо переміщені особи могли ефективно функціонувати в нових умовах, їм необхідні надійні матеріальні та фінансові можливості, а також доступні для багатьох медичних засобів. Спрямованість соціально-педагогічної роботи в тому, що можна допомогти внутрішньо переміщеним особам похилого віку інтегруватися в нові умови та забезпечити. Сюди можна включити консультації з питань харчування, трудової зайнятості, правової допомоги, психологічної підготовки тощо. Важливо включити комплексні підходи до кожної людини, сімейної та індивідуальної потреби та індивідуальності. Крім того, важливо також розвивати педагогічні підходи до роботи з внутрішньо переміщеними особами похилого віку,

розробляти спеціальні програми та проекти, спрямовані на їхню адаптацію до нових реалій. Держава та суспільство повинні ретельно займатися щоб виключити соціально-педагогічний підхід до внутрішньо переміщених осіб похилого віку, допомогти їм дізнатися про своє місце в суспільствах та досягти повної самореалізації.

Соціально-педагогічна допомога це один із основних методів роботи з людьми, які потребують підтримки та профілактики соціальних проблем. Коли ви працюєте з клієнтом, ви вибираєте програму та готовий план дій, які допоможуть вам розібратися у ситуації. Важливий момент коли обговорюються альтернативні шляхи, пов'язані з проблемами, можна знайти оптимальний варіант для клієнта. Після вибору програми фахівець зможе допомогти клієнту в організації виходу із проблемної ситуації.

Це може бути психологічна, педагогічна чи соціальна допомога, спрямована на полегшення та побудову складних зв'язків. Один із ефективних методів роботи складається зі створення групи самопомоги, де учасники можуть обговорити свої проблеми, повідомити про них та одночасно розглянути певні із них. Це допомагає зменшити ступінь стресу, а також викликає полегшення та пришвидшення вирішення проблем. Крім того, соціально-педагогічна допомога і допомога включають широкий спектр методів і підходів, спрямованих на підвищення якості життя та допомогу людям у складних життєвих ситуаціях. Важливим є індивідуальна адаптація програми та планування дій для кожного клієнта, щоб забезпечити їм необхідну допомогу та підтримку.

Корекція відходу та реабілітація це важливі аспекти розвитку та піднесення особистості. Моделювання ситуацій для вирішення конкретних проблем у більшості випадків допомагає розробити стратегії та способи поведіння у складних ситуаціях. Також важливо проробляти і можливі моделі успіху і успішних ситуацій при досягненні клієнтом цілей. Відкриття відносин із клієнтами та повернення людей до нормального способу життя є важливим етапом у процесі реабілітації.

Можна зробити висновок, що соціальна робота розробила та ефективно користується багатьма принципами та методами по роботі з внутрішньо переміщеними особами похилого віку. Важливим аспектом є те що всі ці принципи та методи не є сталими і постійно доповнюються та оновлюються, що позитивно впливає на всю соціальну сферу. А також важливим фактором є не сталість цих методів, а їх гнучкість. Оскільки при умовах війни не завжди мається потрібне оточення, інформація для роботи з внутрішньо переміщеними особами похилого віку. Інколи внутрішньо переміщені особи похилого віку та і самі соціальні працівники можуть перебувати у ситуаціях, що є небезпечними для їх життя і здоров'я. І з огляду на швидко плинні умови оточення будь-які підходи мають бути універсальними.

РОЗДІЛ 2

ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМИ ОСОБАМИ ПОХИЛОГО ВІКУ В УМОВАХ ВІЙНИ

2.1. Внутрішньо переміщені особи похилого віку як об'єкт соціальної роботи

Внутрішньо переміщені особи похилого віку стають групою, яка потребує індивідуальних дій та підходів у соціальній роботі. Позначають таку категорію осіб, як внутрішньо переміщеними особами похилого віку. Соціальна робота відіграє особливу роль у підготовці та адаптації їх і застосовує різноманітні методи, які враховують індивідуальний підхід, групову зайнятість, що спрямовані на соціалізацію та зміцнення або відновлення психічного здоров'я особи. Важливо, щоб соціальні працівники працювали як з урядовими, так і з неурядовими організаціями для забезпечення повної підтримки та сприяння інтеграції літніх внутрішньо переміщених осіб у нове соціальне середовище. Така співпраця була важливою для подолання відчуження та покращення якості життя.

Наприклад, створення державних програм, які подолають розрив між цими людьми та місцевими службами, може значно покращити їхній доступ до охорони здоров'я та соціальної діяльності шляхом зміцнення почуття приналежності та спільноти. Цей цілісний підхід не тільки вирішує безпосередні потреби, але й допомагає в довгостроковій адаптації та психологічному благополуччі літніх людей в країні.

Внутрішні переміщені особи похилого віку стають унікальною категорією, так якій потрібні окремі особистісні підходи в соціальних мережах. Їх соціальні потреби та проблеми варіюються від основних потреб у житті та охороні здоров'я до боротьби з ізоляцією та необхідністю психологічного відновлення. Роль соціальної роботи в різних сферах не має додаткових

можливостей для задоволення їхніх потреб. але коли їх не заохочують інтегруватися в суспільство існує великий ризик втрати цих людей і їх потенціалу. Розробка стратегії та програми адаптації для цих категорій, щоб мати багато ідей для своїх унікальних потреб ми стикаємося, а також необхідність підходів і методів роботи, які можуть ефективно реагувати на них і надати їх. Крім того, соціальна робота з цією категорією передбачає не тільки професійні знання та навички, а й емпатію, терпіння та індивідуальний підхід до досягнення значущих результатів у своєму житті.

Робота соціальних практиків з внутрішніми змінами в людях допомагає їм знайти індивідуальний підхід і підхід, так як ця категорія вимагає не тільки фізичних аспектів, але і психологічної оптики. Індивідуальний підхід Знання особливостей молодого людини, в першу чергу завдяки здатності здорових людей долати проблеми і соціальну ізоляцію, допомагає поліпшити соціальну роботу і розробити ефективну політику і стратегії. Важливим аспектом є також створення розуму для діяльності та взаємодії з іншими людьми, які живуть разом, що може значно поліпшити якість їх життя. Таким чином, комплексний підхід, який допомагає індивіду як психологічно, так і соціально, не завжди є частковою роботою з внутрішніми змінами.

Підсумовуючи розділ, що соціальна робота с внутрішньо переміщеними особами вимагає певних навичок і знань виходячи з ситуацій у яких опиняються люди що вимушені покидати свої місця проживання. Коли фахівці працюють з внутрішньо переміщеними особами які в тому числі є особами похилого віку соціальні послуги мають певні особливості в силу категорії об'єктів соціальної роботи. Різні проблеми як психічні так і зі здоров'ям внутрішньо переміщених осіб похилого віку дуже важливо враховувати при роботі і веденні таких осіб, адже такі нюанси суттєво вирізняють певну категорію внутрішньо переміщених осіб серед інших. Саме тому важливо виокремлювати і вивчати соціальну роботу з внутрішньо переміщеними особам похилого віку серед інших внутрішньо переміщених осіб.

2.2. Нормативно-правові засади соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами похилого віку в умовах війни

Соціальна робота з внутрішньо переміщеними особами похилого віку є важливою складовою соціальної політики України. Ця діяльність регулюється низкою законодавчих та нормативних актів, які мають на меті захистити права та інтереси цієї категорії громадян. Основними принципами соціальної роботи є повага до гідності кожної особи, надання індивідуалізованої допомоги, врахування потреб та особливостей осіб похилого віку.

Структура нормативно-правової бази охоплює Закон України «Про соціальні послуги», який визначає основні засади надання соціальних послуг, права та обов'язки отримувачів та надавачів соціальних послуг. Важливим актом є також Закон України «Про внутрішньо переміщених осіб», що забезпечує правову основу для захисту прав внутрішньо переміщених осіб, у тому числі і похилого віку, на отримання соціальних послуг.

– Закон України «Про соціальні послуги» встановлює загальні засади соціального захисту населення, зокрема внутрішньо переміщених осіб.

– Закон України «Про внутрішньо переміщених осіб» задає основи для врахування специфічних потреб цієї категорії осіб у сфері соціального захисту.

Реалізація цих законів вимагає від усіх учасників соціальної роботи відповідального ставлення та професійного підходу. Особлива увага приділяється питанню адаптації внутрішньо переміщених осіб похилого віку до нових умов життя та інтеграції їх у місцеві спільноти.

1. Створення спеціалізованих програм соціальної підтримки.
2. Забезпечення доступу до медичних, освітніх та соціальних послуг.
3. Здійснення індивідуального планування допомоги на основі оцінки потреб особи.

Соціальна політика в Україні є ключовим аспектом розвитку держави, що охоплює широкий спектр заходів, спрямованих на підтримку та захист населення. Вона заснована на принципах соціальної справедливості, рівності та

забезпечення гідного життя для кожного громадянина. Основними напрямками соціальної політики є соціальний захист, здоров'я, освіта, житлова політика, зайнятість та професійна реабілітація. Ця політика враховує інтереси різних верств населення, у тому числі вразливих груп, забезпечуючи їх включення у соціальне життя країни. Завдяки ефективній реалізації програм соціальної політики вдається досягти значного прогресу в покращенні життєвого стандарту громадян. Увага до соціальної політики активізувалася особливо в умовах сучасних викликів, які ставить перед державою і суспільством глобальний контекст.

Соціальний захист охоплює надання допомоги особам, які опинилися в тяжкому матеріальному становищі, включаючи виплату соціальних допомог та пенсій. Здоров'я як складова соціальної політики передбачає розвиток системи охорони здоров'я, спрямований на підвищення доступності та якості медичних послуг для всіх категорій населення. Освіта визнана однією з пріоритетних сфер, що забезпечує рівний доступ до якісної освіти, як основи для соціальної мобільності та особистісного розвитку. Житлова політика націлена на поліпшення житлових умов та забезпечення доступного житла для малозабезпечених верств населення. Зайнятість та професійна реабілітація включають заходи по створенню нових робочих місць, професійному навчанню громадян та підтримці на ринку праці. На шляху реалізації соціальної політики Україна стикається з низкою викликів, серед яких економічні труднощі, демографічні зміни, необхідність модернізації соціальних служб. Водночас, існують значні перспективи, пов'язані з європейською інтеграцією та імплементацією міжнародних стандартів у сфері соціальної політики. Для подолання існуючих перешкод та ефективного впровадження соціальних інновацій важливою є активна участь громадськості та розвиток партнерства між державою, приватним сектором та неурядовими організаціями. Посилення інвестицій у соціальну сферу, застосування новітніх технологій та оптимізація управління можуть стати запорукою вдосконалення системи соціального захисту в країні. Таким чином, соціальна політика в Україні має великий

потенціал для розвитку та досягнення високих стандартів життя для всіх верств населення.

В Україні значна увага приділяється захисту та підтримці осіб, які вимушено перемістились внаслідок воєнних дій, окупації чи гонінь. Нормативно-правова база щодо ВПО (внутрішньо переміщених осіб) похилого віку формується таким чином, щоб забезпечити їм не лише життєво необхідні гарантії, але й створити умови для повноцінної інтеграції в нових громадах.

Це досить складний процес, котрий включає в себе соціальну, економічну та правову компоненти, і потребує співпраці між різними гілками влади, неприбутковими організаціями та міжнародними партнерами. Законодавство України про ВПО вибудоване навколо низки ключових принципів та має за мету захист прав внутрішньо переміщених осіб. Воно встановлює основу для визнання статусу ВПО, гарантує фундаментальні права та свободи, передбачає соціальну підтримку та доступ до основних послуг. Документ, що вважається основоположним у цій сфері, це Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», котрий спрямований на регулювання відносин у цій галузі та захист прав ВПО.

Незважаючи на постійне вдосконалення законодавства, існують певні виклики у сфері захисту та підтримки ВПО в Україні. Серед них можна виділити питання соціальної інтеграції, доступу до медичних та освітніх послуг, працевлаштування та житла. Проте розвиток міжнародного співробітництва та впровадження новітніх підходів до вирішення проблем ВПО дозволяють дивитись на перспективи оптимістично. Залучення внутрішньо переміщених осіб до соціального й економічного життя країни не лише відновлює їх незалежність, але й сприяє розвитку українського суспільства в цілому.

Розробка спрощеної процедури визнання статусу ВПО сприяє більш швидкому отриманню документів та доступу до необхідних послуг.

Створення спеціалізованих програм адаптації допомагає ВПО краще інтегруватись у нові громади.

Забезпечення доступу до якісної освіти та медичного обслуговування є ключовим для підвищення рівня життя переміщених осіб.

Підтримка міжнародних грантових та благодійних програм спрямована на вдосконалення матеріально-технічної бази установ, що працюють з ВПО.

Ефективне співробітництво з міжнародними організаціями дозволяє залучити необхідне фінансування та досвід для вирішення проблем ВПО.

Закон України про надання соціальних послуг визначає правові, економічні та організаційні засади надання соціальних послуг в Україні. Він спрямований на захист та підтримку осіб, які опинилися в скрутному життєвому становищі, зокрема, дітей, інвалідів, літніх осіб, внутрішньо переміщених осіб та інших соціально вразливих груп населення. Цей закон запроваджує систему соціальних послуг, яка включає різноманіття форм допомоги та підтримки, спрямованих на поліпшення якості життя цих осіб і сприяння їх соціальній інтеграції.

Соціальні послуги, згідно з цим законом, надаються як державними, так і недержавними організаціями через мережу установ соціального обслуговування. Важливою є роль місцевих органів влади в координації та контролі за наданням соціальних послуг на місцевому рівні. Закон встановлює правила для проведення моніторингу якості наданих послуг, щоб забезпечити високий рівень підтримки та захисту для осіб, що її потребують.

Соціальні послуги в Україні надаються на основі принципів гуманізму, поваги до гідності людини, доступності та врахування індивідуальних потреб одержувачів допомоги.

Закон визначає категорії осіб, що мають право на отримання соціальних послуг, та встановлює механізм їх надання.

Кожен громадянин має право на соціальні послуги в разі виникнення обставин, передбачених законодавством. Органи соціального захисту населення забезпечують отримання допомоги тим, хто в ній найбільше потребує. Фінансування системи соціальних послуг відбувається за рахунок державного бюджету України, місцевих бюджетів, а також інших не заборонених законом

джерел. Держава гарантує прозорість та відкритість у наданні соціальних послуг, а також вимагає від усіх надавачів послуг дотримання стандартів якості.

1. Важливим кроком у впровадженні системи є розробка нормативно-правових актів, що регулюють порядок надання соціальних послуг.

2. Моніторинг та оцінка якості наданих послуг відіграють ключову роль у підтримці високих стандартів допомоги.

3. Залучення громадських організацій до процесу надання та контролю за якістю послуг сприяє збільшенню їх ефективності

Закон України «Про внутрішньо переміщених осіб» відіграє важливу роль у регулюванні правового статусу, соціального захисту та підтримки осіб, котрі були змушені залишити свої домівки в результаті збройних конфліктів, природних або техногенних катастроф на території України. Цей закон спрямований на забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб (ВПО), об'легшення їхнього доступу до житла, медичного обслуговування, освіти та трудової зайнятості. Він визначає механізми залучення державної підтримки та сприяння у вирішенні проблем, з якими стикаються ВПО під час адаптації до нових життєвих обставин.

Особлива увага в рамках цього закону приділяється захисту соціально вразливих груп серед ВПО, зокрема дітей, літніх людей та осіб з інвалідністю. Закон спробує зміцнити їх соціальний захист, обмежити ризики дискримінації та забезпечити ефективний доступ до базових послуг та підтримки. Ключове значення має інтеграція ВПО у суспільство та сприяння в їх самодостатності через навчання, реінтеграційні програми та стимулювання зайнятості.

Визначення внутрішньо переміщених осіб відповідно до закону охоплює фізичних осіб, які були змушені залишити своє постійне місце проживання в Україні через загрозу війни, насильства, порушення прав людини або стихійні лих. Закон надає офіційний статус ВПО, що є необхідною умовою для доступу до державної підтримки, програм соціального захисту, компенсацій та відшкодувань. Соціальний захист ВПО передбачає надання допомоги в отриманні житла, забезпечення медичним обслуговуванням, освітніми

можливостями та допомогою у знаходженні роботи. З допомогою програм реінтеграції та адаптації, ВПО мають змогу відновити своє соціальне та економічне становище, сприяючи тим самим загальному розвитку суспільства.

На основі цього закону розроблені спеціальні програми, що включають курси професійної підготовки, психологічну підтримку та консультативні послуги з метою сприяння швидкій соціальній адаптації внутрішньо переміщених осіб. Ефективне впровадження закону «Про внутрішньо переміщених осіб» залежить від співпраці державних органів, місцевої влади, міжнародних організацій та громадського суспільства. Діяльність усіх залучених сторін має бути спрямована на створення умов, що дозволяють ВПО відчувати себе повноправними членами громади, здатними на повноцінне та самостійне життя. Спільні зусилля сприятимуть не лише вирішенню актуальних проблем ВПО, але й створенню основи для міцного та злагодженого суспільства.

У висновку можна зазначити що нормативно-правові засади соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами похилого віку утворюють фундаментальну базу для вдосконалення та розвитку системи соціального захисту в Україні. Реалізація зазначених законодавчих ініціатив сприятиме покращенню якості життя цієї категорії громадян та їхньої адаптації до суспільства. Україна на фоні усіх бентежних історичних подій провела величезну кількість роботи на всіх рівнях держави і змогла розробити велике законодавче підґрунті для роботи з внутрішньо переміщеними особами в тому числі і похилого віку, що допомагає забезпечувати як фінансову так і правову безпеку населення.

2.3. Закордонний досвід соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами похилого віку в умовах війни

Сучасний світ стикається з безпрецедентним викликом – масовим переміщенням населення внаслідок конфліктів, природних катастроф чи економічних криз. В центрі цієї глобальної проблеми знаходяться внутрішньо переміщені особи (ВПО), їхнє становище поза межами рідної країни вимагає особливої уваги та професійного підходу в соціальній роботі.

Структурований огляд потреб ВПО, їхніх проблем та можливих шляхів рішення є нагальною потребою для підтримки та інтеграції цих осіб у нові суспільства. Внутрішньо переміщені особи – це люди, які змушені залишити своє постійне місце проживання, але які залишаються в межах державного кордону своєї країни. Таке визначення, однак, стає недостатнім при переміщенні за межі країни, де особи вже не підпадають під юридичний статус ВПО, але мають аналогічні потреби: у безпеці, житлі, доступі до медичних та освітніх послуг, психологічній підтримці, інтеграції у новому суспільстві та отриманні роботи для власної самореалізації.

У контексті глобалізації, соціальна робота по за межами України набуває особливої ваги, відіграючи ключову роль у підтримці українців та поширенні міжнародного досвіду. Українські соціальні працівники за кордоном виконують величезну роботу, підтримуючи наших громадян та надаючи їм необхідну допомогу у тяжкі часи. Це стосується не тільки надання безпосередньої підтримки, але й інтеграції у нове соціальне та культурне середовище. Основні завдання соціальних працівників включають допомогу в адаптації, пошук роботи, консультування з питань освіти та здоров'я, а також допомогу у вирішенні правових питань.

Виклики, з якими вони стикаються, є різноманітними від культурних і мовних бар'єрів до питань юридичного захисту. Співпраця з міжнародними організаціями дозволяє знаходити ефективні шляхи вирішення цих проблем, при цьому впливаючи на розвиток соціальної роботи в Україні завдяки засвоєнню та інтеграції міжнародного досвіду. Така робота не тільки значно

покращує якість життя українців за кордоном, але й вносить вагомий вклад у розвиток соціальної роботи в Україні, роблячи її більш ефективною та відповідною до сучасних викликів. І накопичення знань та досвіду як від наукових праць так і закордонним досвідом по роботі з внутрішньо переміщеними особами дуже сильно впливає на сьогоднішню соціальну роботу з внутрішньо переміщеними особами в Україні. На міжнародному рівні діють різноманітні програми допомоги ВПО, які спрямовані на задоволення їхніх базових потреб та сприяння інтеграції. Ці програми відрізняються за своєю доступністю та ефективністю в різних країнах, враховуючи індивідуальні умови приймаючих громад.

Важливою є не тільки негайна гуманітарна допомога, а й довготермінові програми, що включають психологічну підтримку, допомогу у працевлаштуванні та навчальні ініціативи. Соціальна робота з ВПО за кордоном має свої особливості, які вимагають від фахівців глибокого розуміння культурних, соціальних та емоційних аспектів життя людей. Надання психологічної підтримки, допомоги в інтеграції в нове суспільство та забезпечення доступу до основних життєвих потреб вимагають індивідуалізованого підходу та розробки спеціальних програм, адаптованих під конкретні умови приймаючих країн.

Виклики, з якими стикаються ВПО за межами України, часто пов'язані з бар'єрами у спілкуванні, відсутністю доступу до ресурсів, соціальною ізоляцією та дискримінацією. А в особливості люди похилого віку через свій вразливий стан який пов'язаний з віковими особливостями.

Соціальна робота у таких умовах вимагає не тільки вирішення нагальних питань, а й подолання довготривалих соціальних проблем, створення стійких мереж підтримки, а також сприяння позитивному ставленню до ВПО у приймаючих громадах. Кращі практики соціальної роботи з ВПО в різних країнах включають відкриття інформаційних центрів, створення програм наставництва та партнерства з місцевими структурами влади для надання юридичної, психологічної та соціальної допомоги. Ініціативи, спрямовані на

включення ВПО у місцеві спільноти через культурні та освітні програми, показали особливу ефективність для їх інтеграції та зміцнення міжкультурних зв'язків. В умовах глобальних конфліктів та криз, число внутрішньо переміщених осіб (ВПО) збільшується, що акцентує увагу на необхідності їх міжнародного захисту та підтримки. Такі особи стикаються з рядом викликів, серед яких не тільки забезпечення фізичної безпеки, але й інтеграція у нові суспільства, що вимагає комплексного підходу.

Робота з ВПО за кордоном включає в себе прийом, підтримку та допомогу у інтеграції, які передбачають забезпечення житлом, медичною допомогою, освітою, а також психосоціальною підтримкою. Ефективні методи та підходи до роботи з ВПО за кордоном включають розробку індивідуалізованих програм інтеграції, створення спільнот підтримки та навчання мови країни прийому.

Приклади успішної інтеграції ВПО за кордоном демонструють важливість між секторальної співпраці між урядовими організаціями, неурядовими організаціями та місцевими громадами. Закріплення прав ВПО у національних законодавствах країн прийому, а також міжнародна співпраця і обмін кращими практиками, є ключовими елементами для покращення їх досвіду та сприяння їх успішній інтеграції. Підтримка та інтеграція внутрішньо переміщених осіб за межами України є важливим завданням, яке вимагає злагодженої роботи міжнародних та регіональних організацій, держав-приймачів та неурядових організацій.

Вдосконалення існуючих програм допомоги та розробка нових ініціатив з урахуванням індивідуальних потреб та умов ВПО дозволить створити більш ефективну та гуманну систему підтримки на міжнародному рівні.

Досить великий пласт роботи та досвіду по роботі з внутрішньо переміщеними особами мається у Румунії. Зокрема навчання які проводились для соціальних працівників які були запрошені через ASproAS (Асоціацію соціальних працівників у Румунії) та CFCECAS (Центр навчання та оцінки соціальної роботи в Румунії) для участі у навчаннях «Енергійний воїн 19». Це

був найбільший в історії НАТО захід із медичної готовності. Він проходив у Румунії з 8 по 11 квітня 2019 року. ASproAS і CFCECAS успішно розробили багато сценаріїв для роботи з внутрішньо переміщеними особами, а також запровадили послуги соціальної допомоги у та підтримки у таборах для внутрішньо переміщених осіб. Це все відбувалось протягом 2 років.

Про ці навчання висловлювався Герберт Паулішин (президент CFCECAS та директор з міжнародних зв'язків OBDS Austria): «Це моделювання намагається оцінити втручання, пропонувані соціальними працівниками внутрішньо переміщеним особам, і виявити прогалини у послугах, і навіть визначити, що необхідно посилити. Навчання НАТО Vigorous Warrior 19 демонструють готовність соціальних працівників бути готовими впоратися з цією кризою і показують, як соціальні працівники знижують шкоду, заподіяну громадянському населенню у збройних конфліктах, і демонструють важливість нашої професії навіть у таких надзвичайних умовах» [41].

У ході навчання «Енергійний воїн» 19 соціальних працівників побудували свою діяльність на основі загальної заяви IFSW та IASSW щодо біженців та переміщених осіб.

Серед яких були такі тези:

- Працювати над захистом гідності всіх тих біженців та вимушених переселенців, які були змушені залишити свої будинки та шукати захисту;
- Забезпечити гідне і шанобливе поводження з людьми в таборах біженців, посилити підтримку і залучати людей до всіх процесів прийняття рішень;
- Координувати дії соціальних працівників, щоб забезпечити краще розуміння та реагування на потреби біженців під час їхньої подорожі, перекладу та інтеграції в таборі для внутрішньо переміщених осіб;
- Надати цілеспрямовану стратегію підтримки вразливих груп, таких як несупроводжувані діти та молоді люди, люди похилого віку, люди з проблемами зі здоров'ям та особи, які зазнали насильства [41].

Про роботу цього проекту його підставах та досвіду висловився Герберт Паулішин (президент CFCECAS і директор з міжнародних зв'язків OBDS Austria): «Нам потрібно винести уроки з кризи біженців 2015 року. Були проблеми, пов'язані з харчуванням, безпекою, гігієною та багатьом іншим. Але головною причиною розпочати небезпечну подорож до Європи було відчуття, що їхні діти (і вони) не мають абсолютно ніякого майбутнього в таборах. Соціальні працівники мають зосередитися на підтримці з розбудови майбутнього» [41].

А також свою думку надавала Ана Редулеску, президент IFSW Europe: «Соціальні працівники діяли в партнерстві з усіма іншими агентствами та професійними групами, щоб максимізувати результати, і ми сподіваємося, що ця ініціатива на низовому рівні стане каталізатором для урядів і НАТО, які будуть працювати з нами для найкращої підтримки внутрішньо переміщених осіб та біженець» [41].

Також існує багато праць та наробок по роботі з переміщеними особами:

Коен, Роберта і Ден, Ф. Маси у втечі: глобальна криза внутрішнього переміщення, Бруклінгський інститут, Вашингтон, округ Колумбія, 1998.

Ден Ф. «Робота з переміщеними особами: виклик міжнародному співтовариству», Global Governance, том 1 № 1, 1995 р.

Визначення соціальної роботи, IFSW, Берн, Швейцарія, 2000 р.

IFSW «Етика соціальної роботи – принципи та стандарти», Берн, Швейцарія, 1994 р.

Політична заява IFSW з прав людини, Берн, Швейцарія, 1996.

IFSW, «Соціальна робота та права дитини, Професійний навчальний посібник за Конвенцією ООН», Берн, Швейцарія, 2002.

Хемптон, Дж. (редактор) Внутрішньо переміщені особи: глобальне опитування, Норвезька рада у справах біженців та публікації Earthscan, Лондон, 1998.

Корн, Д., Вихід усередині кордонів: введення в кризу внутрішнього переміщення, Бруклінгський інститут, Вашингтон, округ Колумбія, 1998.

Комісія НУ з прав людини. «Групи та окремі особи: результати в масі та особистості desplazadas». (Інформуйте сера Френсіса М. Денга). E/CN.4/2001/5.17 Enero de 2001. та Дод. 2, 3 липня 2000 р.

Координатор гуманітарної допомоги НУ. Керівні засади з питань внутрішнього переміщення. Нью-Йорк, 1999. Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців (УВКБ ООН), «Положення біженців у світі», УВКБ ООН та Oxford University Press, Оксфорд, 2000 р.

УВКБ ООН, Досвід роботи УВКБ ООН із внутрішньо переміщеними особами, Женева, вересень 1994 р.

УВКБ ООН, Внутрішньо переміщені особи: роль Верховного комісара ООН у справах біженців, позиційний документ, Женева, березень 2000р.

Керівництво Організації Об'єднаних Націй щодо польової практики внутрішнього переміщення. Нью-Йорк, 1999 р.

До всього вище вказаного хочеться додати, що всі програми як в Україні, так і за кордоном які розробляються для переміщених осіб також в себе, в контексті включають соціальну роботу з усіма категоріями населення і в тому числі включаючи у себе внутрішньо переміщених осіб похилого віку. І ми можемо побачити, що соціальна робота з внутрішньо переміщеними особами похилого віку в умовах війни є не лише сталим питанням в українському суспільстві, а і у всьому світі. Завдяки добре розвиненій сфері транспортних засобів і законодавчим нормам особи похилого віку можуть переїжджати і до інших країн що кидає нові виклики перед закордонними соціальними працівниками. І особи що переміщаються до інших країн завжди з різних причин вимушені покинути свою країну. Що ставить актуальним питання розвитку соціальної роботи у багатьох напрямках.

РОЗДІЛ 3

ПРАКСЕОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМИ ОСОБАМИ ПОХИЛОГО ВІКУ В УМОВАХ ВІЙНИ

3.1. Сучасний стан соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами похилого віку в умовах війни

Соціальна робота з ВПО в умовах війни стикається з багатьма проблемами та викликами. Серед них висока мобільність ВПО, відсутність достатнього фінансування, дефіцит фахівців і ресурсів. Крім того, військові дії вирішують психологічні проблеми, пов'язані з проблемами ВПО, збільшуючи потребу в комплексній допомозі. Соціальна робота з внутрішньо переміщеними особами (ВПО), особливо похилого віку, в умовах війни, стала надзвичайно важливою сферою допомоги.

Внаслідок збройних конфліктів та війни, значна кількість літніх громадян була змушена залишити свої домівки та звичке життя, стикаючись із масою труднощів. На противагу викликам, існують успішні приклади впровадження програм соціальної підтримки ВПО, включаючи літніх осіб. Одним із таких прикладів є програми соціальної адаптації, що надають психологічну підтримку, допомагають інтегруватися в нові громади, а також пропонують курси з навчання навичкам, необхідним для підтримки самостійного життя.

Важливу роль відіграють і місцеві волонтерські організації, які займаються забезпеченням ВПО основними необхідностями, такими як продукти харчування, одяг, засоби гігієни, та медичні препарати. Інноваційні підходи в соціальній роботі з ВПО включають в себе розробку і впровадження технологічних рішень, таких як онлайн платформи для надання психологічної підтримки, а також мобільні додатки, які допомагають вирішувати питання адаптації та забезпечення основними потребами. Враховуючи важливість

доступу до інформації, багато програм спрямовані на забезпечення літніх ВПО легким доступом до інформаційних ресурсів, що допомагає їм зорієнтуватися в новому середовищі та швидше адаптуватися. Саме у Запоріжжі згідно звіту Запорізької міської ради наразі функціонує: Департамент соціального захисту проводить роботу з внутрішньо переміщеними якими у місті понад 158 тисяч осіб.

Для такої великої кількості населення і для допомоги їм було створено Управління підтримки ВПО та господарського забезпечення. Також надають соціальні послуги громадянам які мають статус ВПО, а в особливості які є особами похилого віку також фахівці управління з питань праці міськради спільно зі співробітниками обласного центру зайнятості.

А також у Запоріжжі функціонує соціальний проект за ініціативи управління з питань праці спільно з КП «Центр управління інформаційними технологіями» в цілях якого працевлаштування ВПО, а також які є особами похилого віку та виявляють бажання працевлаштуватись. Також протягом 2023 року в Запоріжжі працював Центр соціальної підтримки дітей і сімей «Затишна домівка» який також приймав внутрішньо переміщених осіб. Також станом на 2023 рік в Запоріжжі активно проводилась інформаційна кампанія «Робота для ВПО: ти потрібен!» завдяки якій внутрішньо переміщені особи могли працевлаштуватися та інтегруватися у нових реаліях життя. Соціальна робота з внутрішньо переміщеними особами похилого віку значно трансформувалася протягом наступних тисяч років, залишаючись таким аспектом гуманної лояльності у всьому світі.

Нові методи та підходи, що базуються на інноваційних розробках, дозволяють ефективніше вирішувати проблеми ВПО, виключаючи інтеграцію та соціалізацію в нових верствах населення. Актуальність цих питань продиктована глобальними конфліктами та кризами, які призводять до формування міради ВПО, що потребують незначного віднімання. В останній час пройшло багато технологічних і концептуальних нововведень, спрямованих на побудову сили життя на Сході. Цифрові сервіси, використання штатної

розвідки для аналізу вимагають внутрішньої обробки предметів і розробки спеціалізованих мобільних додатків для їх віднімання або більш часткової роботи. Важливо впроваджувати ці технології в постійну практику соціальної роботи, що дозволяє не тільки вирішувати потреби ВПО, а й оперативно реагувати на них.

Інформаційні програми та проекти можуть мати значний вплив на життя ВПО, сприяючи адаптації та інтеграції в нове соціальне суспільство. Психосоціальні навчальні програми, відкриті курси, професійна перепідготовка та інші ініціативи доповнюють ВПО необхідними навичками та знаннями для успішної інтеграції. Ключовим елементом підтримки цих програм є їх сімейне життя, індивідуальні потреби кожної внутрішньої зміни, створення розуму для їх соціального та економічного розвитку. Ефективність соціальної роботи з ВПО означає, що мир може залежати від досягнення величезності та спільнот, які вони інтегрують.

Важливість створення інклюзивної середовища, в якій можна більш детально знайти ВПО і дізнатися про місцеве населення, не можна недооцінювати. нове соціальне суспільство. Кампанії з вирішення проблем ВПО, робота з неприйнятними організаціями та волонтерство не лише допомагають покращити умови ВПО, а й формують сильніші та смачніші ігри. Інновації в соціальному робот з внутрішніми змінами людей грає ключову роль у вирішенні проблем, з якими вони залишаються. Від технологічних розробок до програм психосоціальної підтримки до досягнень грандіозності всі ці аспекти формують комплексний підхід до допомоги ВПО.

Обговорення та використання нових інновацій та стратегій у соціальній роботі може значно покращити якість життя ВПО, сприяючи їх швидкій інтеграції та соціалізації в нових умовах. Зусилля в цьому напрямку буде намагатися і далі усувати ефект від першого кроку і допомагати кожному внутрішньому перемир'ю.

Отже соціальна робота з ВПО похилого віку в умовах війни вимагає від соціальних працівників не тільки глибоких знань і професіоналізму, але й

винахідливості та гнучкості в підходах. Використання інноваційних технологій і методів може значно покращити якість життя ВПО похилого віку, допомагаючи їм адаптуватися до нових умов життя та забезпечити їх основними потребами. Програми соціальної адаптації, разом із активною участю громадськості та використанням сучасних технологічних рішень, відіграють ключову роль у зміцненні добробуту ВПО похилого віку в умовах, які неминуче змінюють їхнє життя. У 2022 році від «БФ «Стабілізейшн Суппорт Сервісез» та підтримці УВКБ ООН соціальні працівники м. Запоріжжя отримали оснащення для роботи з внутрішньо переміщеними особами в тому числі похилого віку.

3.2. Напрямки оптимізації розвитку соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами похилого віку в умовах війни

Сучасні умови війни в Україні поставили перед суспільством низку викликів, одним з яких є питання оптимізації соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами похилого віку. Ця категорія людей зіткнулася з безпрецедентними труднощами, які вимагають негайного втручання та розробки ефективних стратегій допомоги.

Соціальна робота в таких умовах зазнає як специфічних викликів, так і можливостей для інноваційного розвитку. Соціальна робота з особами похилого віку передбачає надання комплексу послуг, спрямованих на підтримку адаптації, соціалізації та поліпшення якості життя цієї категорії громадян. Це включає не тільки економічну допомогу, але й психологічну підтримку, сприяння в забезпеченні житлом та медичними послугами, адекватним харчуванням, які є критичними потребами для внутрішньо переміщених осіб пенсійного віку під час воєнного конфлікту.

Умови війни суттєво ускладнюють проведення соціальної роботи з особами похилого віку через фізичні та психологічні травми, які пережили переміщені люди. Ефективність соціальної роботи з ВПО значно посилюється

співпрацею соціальних служб з неурядовими організаціями, міжнародними установами, органами влади та громадськими об'єднаннями. Таке залучення дозволяє максимально ефективно використовувати наявні ресурси та надавати всебічну допомогу ВПО, адаптуючи підходи до конкретних потреб.

Для розв'язання цих проблем потрібен комплексний підхід, який включав би в себе індивідуалізовані програми підтримки, забезпечення доступу до необхідних послуг, навчання персоналу сучасним методам соціальної роботи та впровадження інноваційних підходів до організації допомоги.

Інноваційні підходи охоплюють використання цифрових технологій для спрощення доступу до соціальних послуг, розробку мобільних додатків для зв'язку з соціальними працівниками, впровадження телемедицини та психологічної онлайн підтримки.

Ці технології дозволяють не лише швидше реагувати на потреби внутрішньо переміщених осіб похилого віку, але й створювати більш персоніфіковані послуги. Ефективність соціальної допомоги може бути значно підвищена за рахунок залучення ресурсів та досвіду громадських та міжнародних організацій.

Співпраця дозволяє не тільки розширити фінансові та матеріальні можливості для допомоги, але й обмінятися знаннями та кращими практиками в галузі соціальної роботи. І в Україні одним із найперспективнішим і поширеним засобом що постійно розвивається і не стоїть на місці є мобільний застосунок ДІЯ (держава і я). Мобільний додаток має не лише функціональну систему для зручного використання і отримання особистих документів, а і сервіс послуг для внутрішньо переміщених осіб.

ДІЯ дозволяє внутрішньо переміщеним особам отримувати довідки ВПО та реєструвати відповідний статус без звернення до ЦНАПів та органів місцевого самоврядування. Оформити фінансову допомогу від держави у вигляді виплат, що пов'язані зі статусом ВПО, а також зробити це не для персональної особи, а одразу на всю родину.

Підсумовуючи важливо сказати що оптимізація соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами похилого віку в умовах війни є натуральною потребою сучасної України. Застосування інноваційних підходів, розробка комплексних програм допомоги та налагодження ефективної співпраці між державними, громадськими та міжнародними організаціями здатні створити сталий механізм підтримки цього вразливого сегмента населення. Це не лише покращить якість життя внутрішньо переміщених осіб похилого віку, але й сприятиме загальній стабілізації соціальної ситуації в країні.

ВИСНОВКИ

Соціальна робота як один з засобів допомоги і підтримки людей похилого віку є дуже дієвим механізмом у державній політиці соціального захисту населення. Багато практик що були розроблені для внутрішньо переміщених осіб можуть застосовуватись і до осіб похилого віку. З огляду на сучасний стан України та загальну історичну діяльність особи похилого віку завжди потребували додаткової допомоги і підтримки від соціальних працівників, зокрема особи які перемістилися зі свого постійного місця проживання і відчують певні матеріальні та моральні потрясіння.

Особа похилого віку в силу свого віку частіше за все мають особливі морально фізіологічні потреби які соціальним фахівцям доводиться враховувати при роботі з такою категорією клієнтів. Соціальні фахівці це мають навчатися і навчаються як себе правильно поводити з особами похилого віку що є внутрішньо переміщеними осіб.

Проблематика внутрішньо переміщених осіб похилого віку зачіпає не лише Україну, а і весь світ, що надає гарну базу для вивчення цього питання та розвитку у подальшому в Україні. Загальний стан соціальної роботи у світі з внутрішньо переміщеними особами як похилого віку так і інших вікових категорій підтримується і розвивається не лише державними програмами, а і великою кількістю громадських організацій і благодійних фондів які вносять теж великий пласт роботи до загальної соціальної сфери, і частіше за все це саме «робота в полі», яка допомагає зіштовхуватись з новими викликами і запитамі від внутрішньо переміщених осіб в тому числі осіб похилого віку в реаліях сьогодення.

Розвиток технологій допомагає отримувати соціальні послуги на більш доступному для всіх внутрішньо переміщених осіб похилого віку, а законодавча база з року в рік покращується у питаннях, що стосуються внутрішньо переміщених осіб в тому числі похилого віку.

Індивідуальні підходи, приділення більшої уваги до потреб кожної внутрішньо переміщеної особи похилого віку потрошки виводить життя всього

суспільства у новий час де соціальна робота має змогу допомагати на новому рівні та турбуватися як про фізичний так і психологічний стан внутрішньо переміщених осіб в тому числі осіб похилого віку.

Тенденція до збільшення кількості внутрішньо переміщених осіб у тому числі осіб похилого віку має негативний характер. Саме в такому середовищі виникають більш глибокі знання та пізнання психології людей похилого віку що перемістились з місць постійного проживання. В Україні на даний період відбуваються унікальні історичні події які пов'язані з військовими діями що надає змогу фахівцям відслідковувати реакції та зміни у психологічних станах внутрішньо переміщених осіб похилого віку, що зазвичай стає підґрунтям для розширення технологій і методів соціальної роботи з такою категорією населення.

На часто змінену свідомість тих людей які були свідками військових дій не завжди можуть спрацювати вже звичні для сучасної соціальної роботи прийоми і методи, і багато теорій часто не постають актуальними. Тому на разі соціальна робота з внутрішньо переміщеними особами в тому числі і похилого віку знаходиться у стані своєї трансформації і адаптації у новому житті і зміненій реальності як України так і всього світу у цілому. Вона потерпає не лише зміни в своїх основах, а ще зазнає великих змін у своїх формах. Які розвиваються разом з науково технічним прогресом.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Балусєва О. В. Шляхи вирішення проблем внутрішньо переміщених осіб : міжнародний досвід. *Державне управління : удосконалення та розвиток*. 2015. № 12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2015_12_4 (дата звернення: 20.02.2024).
2. Бірюкова М. Біженці і внутрішньо переміщені особи російсько-української війни : соціальні характеристики й практики. *Grani*. 2023. Т. 25. № 6. С. 150-153.
3. Біженці. URL : <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D1%96%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96> (дата звернення: 15.03.2024).
4. Бриндіков Ю. Л. Соціальна робота з внутрішньо переміщеними особами в системі соціальних служб (приклад Хмельницького міського центру соціальних служб). URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2023/63/part_2/28.pdf (дата звернення: 15.03.2024).
5. Відновили сервіс для ВПО : тепер у Дії доступна допомога для всієї сім'ї. URL: <https://diia.gov.ua/news/vidnovili-servis-dlya-vpo-teper-u-diyi-dostupna-dopomoga-dlya-vsiyeyi-simyi> (дата звернення: 30.04.2024).
6. Все про соціальну роботу : навчальний енциклопедичний словник-довідник / Гайдук Н. М, Клос Л., Бік О. Я., Піча В. М. ; за ред. В. М. Пічі. 4-те вид., перероб. та допов. Львів : «Новий світ, 2000» 2020. 665 с.
7. Глобальний Договір щодо біженців коротка довідка від агенства ООН у справах біженців : Агентство ООН у справах біженців / Серпень 2018. URL: https://www.unhcr.org/ua/publications_ua (дата звернення: 26.02.2024).
8. Григоренко І. О., Савельєва Н. М. Соціальна робота з внутрішньо переміщеними особами в сучасних умовах : навч. посіб. Полтава : ПНПУ, 2017. 100 с.
9. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери. 2-ге вид. / за заг. ред. проф. І. Д. Зверєвої. Київ, Сімферополь : Універсум, 2013. 536 с.

10. Європейська конвенція з прав людини : Конвенцію ратифіковано Законом № 475/97-ВР від 17.07.97. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 26.02.2024).

11. Запорізькі установи, які займаються соціальним захистом та працевлаштуванням URL: [https://zp.gov.ua/uk/articles/item/20713/zaporizki-ustanovi-yaki-zajmayutsya-socialnim-zahistom-ta-pracevlashtuvannya-vidzvituvani-pro-robotu-za-rik#](https://zp.gov.ua/uk/articles/item/20713/zaporizki-ustanovi-yaki-zajmayutsya-socialnim-zahistom-ta-pracevlashtuvannya) (дата звернення: 30.04.2024).

12. Іванова І. Б. Соціальна робота з людьми похилого віку : навч. посіб. Київ : Університет «Україна», 2023. 220 с.

13. Індукція. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D0%BD%D0%B4%D1%83%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F> (дата звернення: 30.04.2024).

14. Історичний метод. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4 (дата звернення: 30.04.2024).

15. Кількість внутрішньо переміщених осіб в Україні знову зростає. URL: <https://ukraine.iom.int/uk/news/kilkist-vnutrishnoperemishchenykh-osib-v-ukrayini-znovu-zrostaе-danimom> (дата звернення: 26.02.2024).

16. Кашуба Я. М. Роль державної служби зайнятості у поверненні внутрішньо переміщених осіб до продуктивної зайнятості. *Ринок праці та зайнятість населення*. 2015. № 1. С. 4-6.

17. Лук'янова К. А. Особливості соціально-педагогічної роботи з переселенцями в Україні : реалії та перспективи. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія : Соціально-педагогічна*. 2015. Вип. 24. С. 71-83.

16. Ментальне здоров'я : поняття та ознаки. URL: <https://centraljust.gov.ua/news/info/mentalne-zdorovya-ponyattya-ta-oznaki> (дата звернення: 15.03.2024).

19. Мінсоцполітики : Виплата пенсій пенсіонерам-ВПО, які не пройшли ідентифікацію, відновлюється після її проходження. 2024. URL:

<https://www.kmu.gov.ua/news/minsotspolityky-vyplata-pensii-pensioneram-vpo-iaki-ne-proishly-identyfikatsiiu-vidnovliuietsia-pislia-ii-prokhozhenia> (дата звернення: 30.04.2024).

20. Надрага В. І. Проблеми вимушеної внутрішньої міграції населення в контексті концепції «суспільства ризику». *Український соціум*. 2015. № 1. С. 134-141.

21. Недря К. М., Трубавіна І. М., Чередниченко О. Ю. Соціальна робота з внутрішньо переміщеними особами в Україні. URL : <https://dspace.hnpu.edu.ua/items/4bd4626d-d9a6-48b2-be06-9513eb15e382> (дата звернення: 09.04.2024).

22. Конончук А. І. Соціальні послуги у сфері соціальної допомоги людям похилого віку. *Міжнародні вимоги та вітчизняні реалії* : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 2 листопада 2022 р. Запоріжжя, 2022. С. 29-32.

23. Песоцька Ю. Соціальна реабілітація та соціальна адаптація внутрішньо переміщених осіб. *Social work and education*. 2022. № 1. Т. 9. С. 89–99. URL : <https://doi.org/10.25128/2520-6230.22.1.7> (дата звернення: 26.02.2024).

24. Про соціальні послуги : Закон України від 17.01.21 № 2671-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2019. № 18. Ст.73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звернення: 26.02.2024).

25. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України та визнання такою, що втратила чинність : Постанова Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2016 р. № 1022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/329-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 26.02.2024).

26. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України від 20.10.2014 р. № 1706-VII : станом на 29 жовт. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text> (дата звернення: 26.02.2024).

27. Раєвська Я. М. Особливості та напрями соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами в Україні. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2019. С. 184-196.

28. Робота для ВПО : Ти потрібен. Працювати, підтримувати, перемагати. URL: <https://www.zoda.gov.ua/news/67041/roboata-dlya-vpo-ti-potriben.-pratsjuvati,-pidtrimuvati,-peremagati.html> (дата звернення: 30.04.2024).

29. Риндзак О. Т. Соціокультурні інтеграції внутрішньо переміщених осіб у регіональному виборі. *Регіональна економіка*. 2016. № 3. С. 120-127.

30. Семигіна Т. Сучасна соціальна робота. Київ : Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2020. 275 с.

31. Соціальне забезпечення. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B5_%D0%B7%D0%B0%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F.

32. Старість. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%80%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C> (дата звернення: 15.03.2024).

33. Соціальна профілактика осіб і сімей у складних життєвих обставинах, відповідно до їх потреб. URL: <https://socialpolitica.dniprorada.gov.ua/services/sotsialna-profilaktika/> (дата звернення: 09.04.2024).

34. Соціальна реабілітація. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0_%D1%80%D0%B5%D0%B0%D0%B1%D1%96%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F (дата звернення: 15.03.2024).

35. Соціальна робота. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0_%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B0 (дата звернення: 15.03.2024).

36. Соціальна робота з людьми похилого віку. URL: http://megalib.com.ua/content/2731_54_Socialna_robota_z_ludmi_pohilogo_viky.html#google_vignette (дата звернення: 15.02.2024).

37. Тищенко Н. І. Внутрішньо переміщені особи в Україні як проблема сьогодення. *Молодий вчений*. 2014. № 10(13). С. 124-126.

38. Формалізація. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F> (дата звернення: 30.04.2024).

39. Шахрай В. М. Технології соціальної роботи : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 464 с.

40. Яременко Т. В. Соціальна робота з внутрішньо переміщеними особами. URL: <https://zp.gov.ua/uk/articles/item/16580/socialni-pracivniki-otrimali-osnaschennya-dlya-roboti-z-vpo> (дата звернення: 30.04.2024).

41. Social workers behind the front lines providing solutions for internally displaced persons. URL : <https://www.ifsw.org/social-workers-behind-the-front-lines-providing-solutions-for-internally-displaced-persons/> (дата звернення: 15.03.2024).

Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ

Я, Сидорова Вероніка Іванівна, студентка 4 курсу, форма навчання заочна, факультет соціології та управління, спеціальність «соціальна робота», освітньо-професійна програма «соціальна робота», адреса електронної пошти: Zafira7144@gmal.com,

– підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Технології соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами похилого віку в умовах війни» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлена;

– заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

– згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____ Підпис _____ ПІБ (студент) Сидорова В.І.
Дата _____ Підпис _____ ПІБ (науковий керівник) Заїка О.В.